

ČESKÁ REPUBLIKA

ROZSUDEK JMÉNEM REPUBLIKY

Nejvyšší správní soud rozhodl v senátě složeném z předsedkyně JUDr. Ludmily Valentové a soudců JUDr. Václava Novotného a JUDr. Lenky Matyášové v právní věci žalobkyně **M. K.**, zastoupené JUDr. Jaroslavou Heřmanovou, advokátkou, AK Opava, Olomoucká 2, proti žalované **České správě sociálního zabezpečení**, Praha 5, Křížová 25, o přeplatku na vdovském důchodu, o kasační stížnosti žalobkyně proti rozsudku Krajského soudu v Ostravě ze dne 29. 7. 2003, č. j. 19 Ca 62/2000 – 107,

t a k t o :

Rozsudek Krajského soudu v Ostravě ze dne 29. 7. 2003, č. j. 19 Ca 62/2000 – 107 **se zrušuje** a věc **se vrací** tomuto soudu k dalšímu řízení.

O d ů v o d n ě n í :

Napadeným rozsudkem Krajský soud v Ostravě (dále krajský soud) zamítl žalobu žalobkyně proti rozhodnutí žalované ze dne 24. 5. 1999, č. j. X., kterou žalobkyni předspsala k úhradě přeplatek 79 306 Kč za dobu od 24. 9. 1997 do 23. 7. 1999 podle ust. § 50 odst. 1 a § 118a zák. č. 582/1991 Sb. Krajský soud dospěl k závěru, že nebylo prokázáno tvrzení žalobkyně, že písemně oznámila plátcí dávky do 8 dnů skutečnosti rozhodné pro trvání nároku na dávku, její výši nebo poskytování (§ 50 odst. 1 zák. č. 582/1991 Sb.) a nebylo ani prokázáno to, že by žalobkyně tyto skutečnosti nahlásila svému bývalému zaměstnavateli. V dávkovém spise se písemný doklad (oznámení žalobkyně) o ukončení studia syna K. nenachází. Žalobkyně nesplnila povinnost uvedenou v § 50 odst. 1 zák. č. 582/1991 Sb. a odpovídá proto za vznik přeplatku (byť z nedbalosti). V důsledku jejího chování došlo ke vzniku přeplatku na důchodové dávce.

Proti rozsudku krajského soudu podala včas kasační stížnost žalobkyně, v níž především namítala, že krajský soud nevzal v úvahu tu skutečnost, že na základě jejího oznámení byl odňat jejímu synovi K. rozhodnutím ze dne 20. 6. 1997 sirotčí důchod od 24. 9. 1997 a v tomtéž rozhodnutí žalovaná uvedla, že ostatní důchodové dávky jí náleží. Od žalované v následné době obdržela oznámení ze dne 3. 7. 1997, že jí zvyšuje vdovský důchod

na částku 3469 Kč od září 1997 a další oznámení ze dne 29. 5. 1998 podle něhož jí žalovaná zvýšila vdovský důchod na částku 3718 Kč. Žalobkyně nemohla tušit, že vdovský důchod jí nenáleží, když v době, kdy byl odebrán synovi sirotčí důchod jí bylo sděleno, že na vdovský důchod má nárok. Po celou dobu byla v dobré víře, že jí vdovský důchod náleží, neboť nahlásila, že syn přestal studovat, jen to neučinila písemně, ale pouze ústně a domnívala se, že věc je v pořádku, když přišlo rozhodnutí o odebrání sirotčího důchodu pro tehdy nezletilého K., nar. 14. 5. 1980 a jí bylo sděleno, že vdovský důchod jí nadále náleží. Vychovala tři děti, nárok na starobní důchod by jí vznikl při dosažení věku 54 let, avšak tuto skutečnost nevěděla a rovněž nevěděla, za jakých podmínek jí náleží vdovský důchod. Krajský soud argumentuje toliko tím, že písemně nenahlásila ukončení studia tehdy nezletilého syna K., což není pravda a o čemž svědčí ta skutečnost, že sirotčí důchod byl synovi K. odebrán ještě před dosažením věku 18 let. Pokud tedy vznikl přeplatek na vdovském důchodu, pak to nebylo zapříčiněno jí, ale žalovanou. Dále namítala, že přeplatek, který je po ní požadován, a se kterým nesouhlasí, není ani náležitě vypočten. Navrhla proto, aby Nejvyšší správní soud napadený rozsudek krajského soudu zrušil a věc mu vrátil k dalšímu řízení.

V doplnění kasační stížnosti žalobkyně uvedla, že důvody kasační stížnosti spočívají v nesprávném rozhodnutí, protože rozhodnutí žalované nebylo posuzováno v celé souvislosti, neboť podle rozhodnutí žalované obdržela žalobkyně rozhodnutí o odnětí sirotčího důchodu pro syna K. K. a v něm je uvedeno, že jí náleží ostatní důchodové dávky. Žádné rozhodnutí o odejmutí vdovského důchodu žalobkyně neobdržela, bylo jí pouze oznámeno, že je povinna vrátit přeplatek ve výši 79 306 Kč za období od 24. 9. 1997 do 23. 7. 1999. Závěrem žalobkyně zdůraznila, že nemohla tušit, že kvalifikovaný pracovník žalované, který měl k dispozici veškeré podklady, jí sdělil, že má nárok na vdovský důchod, ačkoliv tomu tak nebylo a v tomto směru se domnívá, že jde o tak závažnou vadu, že v podstatě je tato nepřezkoumatelná. Uplatnila tak důvody kasační stížnosti podle ust. § 103 odst. 1 písm. b) a d) zák. č. 150/2002 Sb.

Žalovaná se vyjádřila tak, že souhlasí s rozsudkem krajského soudu, a proto nepodává vyjádření ke kasační stížnosti žalobkyně.

Nejvyšší správní soud je vázán rozsahem kasační stížnosti (§ 109 odst. 2 s. ř. s.).

Nejvyšší správní soud je vázán důvody kasační stížnosti; to neplatí, bylo-li řízení před soudem zmatečné /§ 103 odst. 1 písm. c)/ nebo bylo zatíženo vadou, která mohla mít za následek nezákonné rozhodnutí o věci samé, anebo je-li napadené rozhodnutí nepřezkoumatelné (§ 103 odst. 1 písm. d)/, jakož i v případech, kdy je rozhodnutí správního orgánu nicotné /§ 109 odst. 3 s. ř. s./.

V daném případě se Nejvyšší správní soud necítil být vázán důvody kasační stížnosti, neboť řízení před krajským soudem bylo zatíženo vadou, která mohla mít za následek nezákonné rozhodnutí o věci samé.

Z obsahu předloženého spisu Krajského soudu v Ostravě sp. zn. 19 Ca 62/2000 vyplývá, že předmětem přezkumné činnosti soudu učinila žalobkyně rozhodnutí žalované ze dne 24. 5. 1999, č. X., kterým žalovaná žalobkyni jednak odňala od 24. 7. 1997 vdovský důchod pro nesplnění podmínek ust. § 56 odst. 1 zák. č. 155/1995 Sb. v platném znění a jednak jí za dobu od 24. 9. 1997 do 23. 7. 1999 podle ust. § 50 odst. 1 a § 118a zák. č. 582/1991 Sb. v platném znění předepsala k úhradě přeplatek (na vdovském důchodu) 79 306 Kč. Podle odůvodnění rozhodnutí žalované ke vzniku přeplatku došlo tím, že syn

žalobkyně K., nar. 14. 5. 1980, ukončil dne 31. 8. 1997 studium a na základě této skutečnosti žalobkyně musela předpokládat, že jí od 24. 9. 1997 zanikl nárok na vdovský důchod. Přesto i nadále přijímala výplatu této dávky, čímž jí byl vdovský důchod neprávem vyplácen. V rozhodnutí tedy žalovaná neuvádí, že by žalobkyně nesplnila nějakou zákonem jí stanovenou povinnost, pouze uvádí, že na základě toho, že její syn K. dne 31. 8. 1997 ukončil studium, musela předpokládat, že jí dávka od 24. 9. 1997 a tedy nárok na vdovský důchod netrvá.

V průběhu přezkumného řízení soudního žalobkyně dne 17. 7. 2001 u Krajského soudu v Ostravě upřesnila, že rozhodnutí žalované napadá jen ve výroku o uložení povinnosti zaplatit přeplatek na vdovském důchodu 79 306 Kč, rozhodnutí žalované nenapadla v té části, kterou jí žalovaná odňala od 24. 7. 1999 vdovský důchod.

Krajský soud ve věci rozhodoval již několikrát. První rozsudek ze dne 26. 10. 2000, č.j. 19 Ca 62/2000 – 18 byl zrušen usnesením Vrchního soudu v Olomouci ze dne 24. 5. 2001, č.j. 2 Cao 84/2001 – 30, jeho druhý rozsudek ze dne 12. 2. 2002, č. j.19 Ca 62/2000 – 66 byl zrušen usnesením Vrchního soudu v Olomouci ze dne 31. 10. 2002, č. j. 2 Cao 102/2002 – 78 a věc byla vždy vrácena krajskému soudu k dalšímu řízení. Naposledy krajský soud rozhodl rozsudkem ze dne 29. 7. 2003 a tento rozsudek je předmětem přezkumné činnosti Nejvyššího správního soudu na základě podané kasační stížnosti žalobkyně proti němu.

Z obsahu spisu krajského soudu sp. zn. 19 Ca 62/2000 Nejvyšší správní soud zjistil, že jednání před krajským soudem proběhlo dne 29. 7. 2003 a tohoto jednání se zúčastnila žalobkyně i zástupkyně žalované. Jednání skončilo vynesením rozsudku tohoto znění: „Rozhodnutí žalované ČSSZ ze dne 24. 5. 1999, č. X. se zrušuje pro nezákonnost a věc se vrací žalované k dalšímu řízení. Žádný z účastníků nemá právo na náhradu nákladů řízení.“. Na č. 1. 107 předloženého spisu je založen originál rozsudku krajského soudu ze dne 29. 7. 2003, č. j. 19 Ca 62/2000 - 107, jehož výrok zní takto: „I. Žaloba se zamítá. II. Žádný z účastníků nemá právo na náhradu nákladů řízení.“. Ve znění písemného vyhotovení rozsudku byl také rozsudek doručen účastníkům, což vyplývá i z kasační stížnosti žalobkyně. Rozsudek vyhlášený a výrok rozsudku uvedený v písemném vyhotovení rozsudku a celé jeho odůvodnění jsou tedy v naprostém rozporu. Ze strany krajského soudu jde o tak závažnou vadu, kterou nelze opravit postupem podle § 54 odst. 4 s. ř. s., podle něhož předseda senátu opraví v rozsudku i bez návrhu chyby v psaní a počtech, jakož i jiné zjevné nesprávnosti. Týká-li se oprava výroku, vydá o tom opravné usnesení a může odložit vykonatelnost rozsudku do doby, dokud opravné usnesení nenabude právní moci. Pro nedodržení ust. § 49 odst. 9 s. ř. s., podle něhož rozsudek musí být vyhlášen jménem republiky a veřejně a jakmile soud vyhlásí rozsudek, je jím vázán, musel Nejvyšší správní soud rozsudek krajského soudu zrušit a věc mu vrátit k dalšímu řízení z důvodu vady, která má za následek nezákonné rozhodnutí o věci, ačkoliv tuto vadu žalobkyně v kasační stížnosti nenamítala.

Přes závěr, který Nejvyšší správní soud učinil a výše vyjádřil, má Nejvyšší správní soud potřebu vyjádřit se dále k některým námitkám žalobkyně uvedeným v kasační stížnosti.

Nejvyšší správní soud jednak odkazuje na podrobné právní závěry učiněné v této právní věci Vrchním soudem v Olomouci v usneseních ze dne 24. 5. 2001, č. j. 2 Cao 84/2001 – 30 a ze dne 31. 10. 2002, č. j. 2 Cao 102/2002 – 78. Odpovědnost žalobkyně jako příjemkyně dávky důchodového pojištění – vdovského důchodu může vyplývat z ust. § 118a odst. 1 zák. č. 582/1991 Sb. Tato odpovědnost je stanovena na principu subjektivním, což znamená, že za přeplatek na dávce důchodového pojištění nese odpovědnost ten, kdo vznik

takového přeplatku zavíní. Předpokladem vzniku subjektivní odpovědnosti je protiprávní úkon občana, vznik přeplatku na dávce důchodového pojištění, příčinná souvislost mezi protiprávním úkonem a vznikem přeplatku a zaviněním. Ve druhém zrušujícím usnesení ze dne 31. 10. 2002 Vrchní soud v Olomouci zdůraznil, že „vychází-li krajský soud z toho, že žalobkyně nesplnila povinnost uvedenou v ust. § 50 odst. 1 zák. č. 582/1991 Sb., pak bude třeba, aby se blížeji zabýval dalšími znaky uvedenými v ust. § 118a odst. 1 zák. č. 582/1991 Sb. stanovenými pro odpovědnost za vznik přeplatku, t. j. vznikem přeplatku na dávce důchodového pojištění, příčinnou souvislostí mezi protiprávním úkonem a vznikem přeplatku a především zaviněním. Podle citovaného ust. § 118a odst. 1 zák. č. 582/1991 Sb. má plátce důchodu vůči příjemci důchodu nárok na vrácení, popř. náhradu nesprávně vyplacené částky, jestliže příjemce takové dávky nesplnil některou jemu uloženou povinnost, nebo vědomě jinak způsobil, že důchod nebo jeho část byl vyplacen neprávem. Při rozhodování o nároku plátce důchodu na vrácení nesprávně vyplacené dávky se soud musí zabývat tím, zda existuje příčinná souvislost mezi zaviněným porušením povinnosti příjemce dávky důchodového pojištění, totiž porušení povinnosti písemně ohlásit plátcí dávky do 8 dnů skutečnosti rozhodné pro trvání nároku na dávku podle § 50 odst. 1 zákona ČNR č. 582/1991 Sb. a skuteností, že dávka důchodového pojištění byla vyplacena neprávem (viz rozsudek Nejvyššího správního soudu 5 Ads 19/2003). Žalobkyně v průběhu řízení a především i v kasační stížnosti připouští, že skutečnost, že syn K. přestal studovat, neoznámila písemně žalované jako plátcí důchodu, ale v podstatě namítá, že mezi tím, že ukončení studia syna K. neoznámila písemně plátcí důchodu a vznikem přeplatku není příčinná souvislost, neboť žalovaná jako plátce důchodu o tom, že její syn K. přestal studovat, věděla, neboť mu odňala od 24. 9. 1997 sirotčí důchod rozhodnutím ze dne 20. 6. 1997. Otázkou příčinné souvislosti mezi nesplněním povinnosti žalobkyně a vznikem přeplatku se krajský soud dosud řádně nezabýval. Z obsahu dávkového spisu vyplývá, že manžel žalobkyně a otec syna K. K., nar. 14. 5. 1980, K1. K1., zemřel dne 26. 4. 1996. Podle závěru krajského soudu uvedeného v odůvodnění napadeného rozsudku žalobkyně v době od 24. 9. 1997 do 23. 7. 1999 nesplňovala žádnou z podmínek uvedených v § 50 odst. 2 zák. č. 155/1995 Sb., která by zakládala nárok na vdovský důchod po uplynutí doby uvedené v § 50 odst. 1 zák. č. 155/1995 Sb. Žalovaná měla k dispozici celý obsah dávkového spisu se všemi údaji potřebnými pro posouzení nároku žalobkyně na vdovský důchod a pokud rozhodnutím ze dne 20. 6. 1997 odňala sirotčí důchod pro syna žalobkyně K. od 24. 9. 1997, učinila tak zřejmě na základě vědomosti o tom, že syn K. již nesplňuje podmínky na sirotčí důchod a nic jí nebránilo učinit opatření ve formě rozhodnutí i o odnětí vdovského důchodu žalobkyni. Takováto situace zpochybňuje tvrzení žalované, že žalobkyně způsobila, že vdovský důchod jí byl vyplácen neprávem ve vymezenou dobu.

Z důvodů v tomto rozsudku uvedených Nejvyšší správní soud zrušil rozsudek krajského soudu a věc mu vrátil k dalšímu řízení (§ 110 odst. 1 s. ř. s.), který v novém rozhodnutí rozhodne i o náhradě nákladů řízení o kasační stížnosti (§ 110 odst. 2 s. ř. s.).

P o u č e n í : Proti tomuto rozsudku **n e j s o u** opravné prostředky přípustné.

V Brně dne 28. 1. 2005

JUDr. Ludmila Valentová
předsedkyně senátu